

СТАНОВИЩЕ

от Максим Иванов Стаменов, д.ф.н., проф. в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към БАН, назначен със заповед на Ректора на СУ № РД 38-245/19.05.2025

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор.

Автор на дисертационния труд: **Жени Филипова Коева**, редовен докторант в Катедрата по испанистика към ФКНФ на СУ.

Тема на дисертационния труд: **„Стратегии за изразяване на учтивост в съвременния испански език“**.

Научен ръководител проф. д-р Милена Борисова Попова от Катедрата по испанистика към ФКНФ на СУ.

1. **Информация за дисертацията**

Общият обем на дисертацията е 176 страници, което включва 158 страници основен текст и 18 страници библиография. Съдържа въведение, шест глави, заключение, приноси и библиография.

2. **Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и научно-приложно отношение и постигнати резултати**

Проблемът, на който е посветена предлаганата дисертация, е ориентиран спрямо най-нови насоки на развитие на дискурсивно и социокултурно ориентираната прагматика. Конкретният обект на изследване на труда са стратегиите за изразяване на учтивост в испанския език в два типа речеви актове от класификацията на Дж. Лийч: (1) речеви актове, за които учтивостта е вътрешно присъща, и (2) речеви актове, които си противоречат с учтивостта. В този контекст авторката обръща специално внимание на стратегиите за неучтивост в речевите актове, несъвместими с учтивостта, от същата класификация.

Актуалността на изследването се обуславя от неговата ориентация към анализа на единиците от горните нива в йерархията на лингвистичния знак, изследване на взаимодействието както между изреченията, така и между речевите актове в рамките на текста, включване на пресупозитивната основа на изказите, изучаване на съотношението между експлицитната и имплицитната информация при изграждането на стратегиите за учтивост за постигането на определени комуникативни цели.

3. **Ориентация на дисертантката за състоянието на проблема и научната литература**

Авторката показва добро познаване на литературата по темата на работата. В библиографията към дисертацията са посочени общо 196 публикации на наши и чуждестранни учени, с които дисертантката е работила при реализацията на дейностите, свързани с изследването и написването на своя труд, както и 18 източника от които са екскерпирани примери и 9 линка към използвани телевизионни интервюта.

4. **Съдържание на труда**

Във Въведението на дисертацията се представя и обсъжда актуалността на темата, определят се основната цел и задачите, обосновават се изборът на емпиричен материал и методологията на изследване, представят се накратко основните раздели.

Теоретичната част на работата включва три глави. В първата е представен кратък преглед на произхода и развитието на прагматичната теория. Проследяват се основните

тенденции в разработването на прагматичната теория, постепенното ѝ ориентиране от комуникативното намерение на говорещия към условията на производство, на прагматичните и социалните измерения на контекста. Включени са и релевантните постановки от съвременната лингвистична теория. Основно място се отделя на идеите на М. В. Ескандел Видал и Т. ван Дейк. Втора глава е посветена на теорията за речевите актове, еволюцията на различните им класификации, като са включени нови аспекти в интерпретацията и категоризацията на речевите актове, отразяващи постиженията на конверсационния анализ и кроскултурната прагматика. В третата глава се прави обстойно обсъждане на изследванията на учтивостта. Специално внимание се отделя на принципа, максимите и стратегиите за учтивост, които са осмислени като рамка за анализ на структурирането и поддържането на хармонични междуличностни отношения през призмата на понятията за полза и вреда за участниците в комуникацията. Тук се разглеждат и стратегиите за неучтивост, които предлагат анализ на речеви действия, ориентирани към прекъсване на общуването.

Емпиричната част на изследването също се състои от три глави, разпределени според отношението на речевите актове към учтивостта, като се взема предвид класификацията на речевите актове на Дж. Лийч. Основни критерии в посочената класификация са понятията за полза и вреда за участниците в комуникацията. Четвърта глава е фокусирана върху речевите актове, при които употребата на стратегии за учтивост е факултативна. По своята същност те подкрепят учтивостта и предполагат полза за слушащия и вреда за говорещия. В рамките на тази глава са изследвани комплиментите като част от структурата на диалога и като средство за поддържане на социалните взаимоотношения и се анализират извиненията, които са разгледани като основен и поддържащ речев акт в диалогичното единство. На последно място, се анализира изразяването на благодарност като стереотипна формула и спонтанна реакция. В пета глава се анализират речевите актове, при които употребата на стратегии за учтивост е задължителна. Този тип речеви актове си противоречат с учтивостта и предполагат полза за говорещия и вреда за слушащия. В рамките на настоящото изследване е обърнато внимание на два типа молби. На първо място се разглеждат молбите за помощ и услуга, които са анализирани в зависимост от директност/индиректност на формалното им представяне и реакцията спрямо молбата: положителна реакция и сътрудничество, условно приемане, промяна на фокуса и отказ. На второ място се разглеждат пряката и метафоричната употреба на молбите за позволение. В рамките на директивните речеви актове са представени накратко и заповедите. Емпиричният анализ приключва с шеста глава, в която са изследвани речевите актове, при които се използват стратегии на неучтивостта. Експлицитно се въвежда и тълкува понятието за неучтивост и се изследват видовете неучтивост.

В Заключение се представят основните изводи от теоретичния и емпиричния анализ, като се открояват приносните моменти на дисертацията.

5. Кратка аналитична характеристика на научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд

Потвърждаваме наличието на следните приноси в труда, които произтичат от изпълнението на задачите, поставени при разработката на дисертацията. Те са ориентирани в две основни посоки – теоретични и с приложен потенциал при преподаване на испански език като чужд.

В труда за първи път у нас се изследват стратегиите за учтивост в различните типове речеви актове в испанския език. Анализите се провеждат според експлицирания комуникативен подход в условията на реална комуникация. Разгърнат е и е представен обобщен изследователски модел на възможностите за изразяване на учтивост.

Стратегиите в това отношение се описват от гледна точка на вътрешната им структура, външните модификатори, с оглед на формирането на диалогично единство и в контекста на целия диалог. На базата на така предложения модел особено внимание се отделя на интерпретативните измерения на езиковото функциониране, на интерпретацията на изказванията в зависимост от прагматичния контекст. В бъдеще той може да се използва и за изследването на влиянието на социокултурните параметри на контекста върху стратегиите за учтивост в различни езици.

Въвежда се разграничението между основен речев акт, около който се групират други, и такъв, който има поддържаща роля като част от подготвителните стратегии за успешното реализиране на друг речев акт. Отбелязва се в това отношение важната роля на контекста и на такива понятия като положителна/отрицателна учтивост, социален образ и др.

Изследва се съотношението между директни и индиректни речеве актове и между имплицитна и експлицитна информация при разгръщането на стратегиите на тяхната употреба. Въз основа на проведени в дисертацията анализи се констатира, че при стратегиите за учтивост с поддържащи речеве актове последните могат да експлицират част от пресупозитивната основа на основния изказ и често се свързват с условията за успешно реализиране на речевите актове.

Демонстрира се, че стратегиите за учтивост по правило не функционират в диалогичното единство от стимул и реакция, но в рамките на по-широк диалогичен контекст. Привеждат се доказателства, че речевите актове не се срещат изолирано в диалога и могат да функционират като основни и поддържащи речеве актове, като вътрешно учтивите действия поддържат тези, които по своята същност си противоречат с учтивостта. Последните, от своя страна, могат да се появят в подкрепа на речевите актове, които са насочени към прекъсването на комуникацията.

Анализът на събрания корпус от примери показва, че изграждането на стратегиите за учтивост се обуславя от вътрешния потенциал на самия речев акт и от прагматичния контекст. Това най-добре проличава при речевите актове, които си противоречат с учтивостта и при които разширенията и модификаторите са по-често срещани, тъй като по този начин се смекчава илокутивната им сила и не се застрашава социалният образ на събеседника. При речевите актове, които са учтиви по своята същност, употребата на посочените езикови средства в замяна е факултативна.

Въз основа на предложения емпиричен материал се констатира, че последователността и логическата свързаност на репликите в диалога отразява сложното и динамично взаимодействие между речевите актове, адаптирането на стратегиите за учтивост в зависимост от параметрите на прагматичния контекст и реакциите на събеседниците.

Резултатите от дисертацията могат да се използват в практиката на преподаване на испански език като чужд, тъй като владенето на стратегиите за учтивост допринася за успешно социално взаимодействие при реално общуване с цел оптимизация на процеса на комуникативно сътрудничество.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са отпечатани, цитирания

Дисертантката отчита като публикации, свързани с темата на дисертацията, общо шест статии. Три от тях са в сборници с материали от научни конференции, една е в научно списание, една в годишник и една в юбилеен сборник. Описаните публикации отговарят на минималните изисквания за придобиване на научната степен „доктор по филология“.

7. **Авторефератът правилно ли отразява съдържанието на дисертационния труд**

Авторефератът се състои от 37 стр. и правилно отразява основните положения и научните приноси на дисертационния труд. Той отговаря на съдържанието му.

8. **Заключение**

Имайки предвид гореизложеното, убедено препоръчвам на почитаемото Научно жури да присъди на **Жени Филипова Колева** образователната и научна степен „Доктор“ за дисертацията ѝ на тема **„Стратегии за изразяване на учтивост в съвременния испански език“** в професионално направление 2.1. Филология по специалността „Романски езици“ – Синтаксис и прагматика на испанския език.

Дата 25.07.2025 г.

Изготвил становището:

(подпис)